

PETRONE Laurence, *"Sind das Alles Nazis?" Eggert Reeder (1894-1959). Aspectbiografische studie van de "Militärverwaltungschef" in België (1940-1944)*, Onderzoekspaper tot het behalen van de graad Master in de Geschiedenis, Universiteit Gent, 2009, IX-210 blz. (Promotor: Prof. Dr. Bruno DE WEVER)

Onderzoeksonderwerp

Dit onderzoek problematiseert het profiel van de tweede belangrijkste autoriteit in het bezette België: Eggert Reeder (1894-1959). Zijn biografisch parcours wordt belicht vanuit de politiek-maatschappelijke ontwikkelingen in Duitsland waarin hij opgroeide en als hoge ambtenaar carrière maakte. Deze aspectbiografie moet het mogelijk maken om inzicht te verkrijgen in het bestuur van het bezette België onder de *'Militärverwaltung'* (mei 1940 – juli 1944). Het schrijven van een aspectbiografie van Reeder was tot nu toe een leemte in het historisch onderzoek. Deze onderzoekscase vormt een uitgangspunt om fundamentele vragen te stellen inzake de geschiedschrijving, de judeocide, en de zgn. Duitse *'Sonderweg'*. Het eerste hoofdstuk – *Status quaestionis van het onderzoek* – is een raming van de historiografie waarin de problematiek van het onderhavige onderzoek kan gesitueerd worden. Dit vormt samen met het tweede hoofdstuk – *biopolitiek als theoretisch baken – het conceptueel kader waarin het onderzoek ingebed is. Het derde hoofdstuk – Eggert Reeder/agent. Wereldbrand/structuur - contextualiseert* Reeder's *'Werdegang'* in die van Duitsland. *Duitsland van het 'Tweede' naar het 'Derde Rijk'* (3.1) belicht bepaalde ontwikkelingen in de Duitse ruimte tussen het einde van de negentiende eeuw en het begin van de Tweede Wereldoorlog. Eerst worden de historische wortels van het Duitse nationalisme blootgelegd om vervolgens de verdere groei ervan te analyseren in combinatie met de politiek-maatschappelijke ontwikkelingen tijdens de Weimar Republiek. Daarnaast wordt het rechtsdenken aangestipt in algemene zin een concreet aangaande Duitslands houding tegenover het oorlogsrecht. Deze paragrafen fungeren als interpretatieve achtergrond voor Reeder's leven als deelnemer in de *'Grote oorlog'*, vrijkorpsstrijder, student in de rechten en hoge ambtenaar. *Het bezette België* (3.2) belicht de vierjarige periode van zijn aanwezigheid in België. *Blussen na de brand. Gevangenschap en vrijheid* (3.3) geeft antwoorden op de vele vragen die gesteld worden bij de interpretatie van Reeder's persoon. Tot slot wordt een algemeen besluit geformuleerd dat deels loskomt van Reeder en een blik werpt op de vraag naar (dis)continuïteit in de Duitse geschiedenis op de achtergrond van gedeelde Europese ervaringen.

Bronnen en methode

Reeder verenigt enerzijds het realisme kenmerkend voor een actor in de ambtenarij en anderzijds de ideologische geladenheid kenmerkend voor de tweede Duitse bezetting van België. Als hoofd van de veelomvattende administratieve tak van het bezettingsbestuur vertaalde hij de beleven in een concreet beleid. Deze januspositie wordt interpretatief op het ideologische intermediaire niveau gesitueerd. Elke ideologie omvat drie niveaus. Hoe de overgang van het descriptieve naar het prescriptieve niveau moet gebeuren – hoe de wereld er uitziet en hoe de wereld zou moeten zijn -, verloopt op het strategische tussenniveau. Omdat Reeder's beslissingen zich op dit concrete beleidsniveau bevonden, kan dit onderzoek de spanning tussen theorie en praktijk opheffen. Er wordt een verstelbare focus gehanteerd tussen actor en structuur om de omstandigheden te kennen die de ontwikkeling van Reeder en de beslissingen die hij genomen heeft te onderzoeken. De bredere wetenschappelijke en maatschappelijke contextualisering gebeurt doorheen het biopolitieke paradigma zoals Agamben het geconceptualiseerd heeft: de toenemende verwikkeling van het natuurlijke leven van de mens in de mechanismen en berekeningen van de macht. In het onderzoek worden verschillende onderzoeksbenaderingen en inzichten uit de literatuur verbonden. Die delen van het onderzoek die zich toespitsen op Reeder's biografisch parcours zijn gebaseerd op de sporen die hij nagelaten heeft als student (in het universiteitsarchief te Kiel), als regeringspresident (in het *'Landesarchiv'* te Düsseldorf) en zijn *'Personalakte'* te Brussel (in het SOMA). Daarnaast werden ook

archiefbescheiden over het oorlogsrecht geconsulteerd (uit het *'Bundesarchiv-Militärarchiv'* te Freiburg).

Voornaamste bevindingen

Een fundamentele vraag in de historiografie betreft de (dis)continuïteit in de geschiedenis van de Duitse ruimte. Hiermee zijn vragen verbonden die gaan over de Duitse dan wel Europese oorsprong van bepaalde ontwikkelingen. Het antwoordt hierop reikt elementen aan die wijzen op continuïteit en discontinuïteit, en die naast Europese ontwikkelingen ook Duitse 'bijzonderheden' aanstipt – waaronder het *'volkische'* nationalisme.

Constitutionele breuklijnen die zich definiëren door breuk en continuïteit lopen doorheen de Duitse geschiedenis. Sinds 1933 toonde Hitler zich als meester-orkestleider. Hij dirigeerde de bont gekleurde massa actoren op weg naar zijn 'Duizendjarig Rijk'. Want ook al kon het zijn dat men andere, zelfs tegengestelde, opvatting had, men toonde een wil om te functioneren die geïnterpreteerd zou kunnen worden als een dienstbaarheidswil jegens Duitsland. Dit moet op de achtergrond van de Duitse geschiedenis geïnterpreteerd worden. De Eerste Wereldoorlog – *'Die Urkatastrophe Deutschlands'* – vernietigde het materiële en mentale milieu van de Duitse bevolking die verontwaardigd en ontzet was over het *'Versailler Schanddiktat'*. Vanuit extreem linkse en rechtse hoek werd gretig geanticipeerd op de bestaande grieven, later gestuwd door de crisis van het kapitalisme. De Weimar Republiek was een 'dans op de vulkaan' en dreigde steeds uit haar evenwicht te vallen, getuige daarvan het veelvuldig uitroepen van de *'Staatsnotstand'*. Een belangrijk proces dat zich toen voltrok, was het steeds verder uitrekken van bepaalde limieten, o.a. inzake politiek geweld en sociale tolerantie (i.c. t.a.v. zgn. 'asocialen'). Het veranderende rechtsdenken biedt hiervoor de theoretische achtergrond. Het dienstbetoon aan het Duitse Rijk was een abstracte doelstelling die ruimte creëerde voor een veelvuldigheid aan persoonlijke, concrete motieven die parallel stonden met concrete historische gebeurtenissen. Reeders *'Werdegang'* hing vast aan die van Duitsland en was uitgesproken gepolitiseerd. Hij ambieerde een plaats in de ambtenarij. Het was evident dat dit doel enkel te realiseren was binnen de bestaande staatsstructuren, die autoritair-dictatoriaal, gewelddadig, rasbepaald discriminerend, genocidair en soms ook bandeloos waren. Tegen deze arbitrariteit verzette hij zich. Dit verzet moet geïnterpreteerd worden op de achtergrond van zijn twee imperatieven : (I.) het behouden van de openbare orde en (II) de strijd tegen de infiltratie van de partijformaties in functie van de eenheid van het bestuur. Binnen deze structuren maakte hij zijn ambtelijke *'Blitzcarrière'* en hield de door zijn orkestleider Hitler aangegeven ideologische maat aan. Als regeringspresident en later als *'Militärverwaltungschef'* genoot hij bij het omzetten van descriptie naar prescriptie enige bewegingsruimte die hij maximaal benutte en waarin hij zich liet leiden door zijn ambtelijk realisme en zijn adagium om de eenheid van de administratie te bestendigen. Hierdoor stond hij veelvuldig in conflict met de partij. Naast conflict karakteriseerde ook samenwerking het militaire bestuur. Reeders pragmatiek verleende het militaire bestuur de indruk *'gematigd'* van inslag te zijn. Dit was slechts versluierd en daarenboven slechts tijdelijk. Zijn realpolitiek doel was Duitsland en hiervoor waren alle middelen geheiligd.

Deze onderzoekscase treedt de recente historiografische vaststelling bij dat de zgn. *'saubere'*, militaire administratie slechts aan de oppervlakte neutraal bleef. Reeder en de administratie waarvoor hij verantwoordelijk was, bestendigde het naziregime.